

SLAVKO KULIĆ

Nevojni oblici kolonizacije međuljudskih odnosa u svijetu

(Diskusija)

Suvremeni svijet je prepoznatljivo nejedinstven i antagoniziran do stanja koje traži razuman raspлет. Visoki stupanj sociološke entropije ukazuje da je protivuriječnost stanja u svijetu konstantna. To posebno trpe zemlje u razvoju i nesvrstane zemlje, ali i zemlje unutar blokovskih struktura.

Za svaku zemlju i društvo, svijet se iskazuje kao mogućnost opstajanja i razvoja, ali i kao sve veće ograničenje u smislu neovisnosti. Globalna kretanja u svijetu ne daju nadu niti veću izvjesnost slobode dominiranih društava. Strukturiranje svih tipova moći teče po kriterijima hijerarhijskog raspoređivanja, diseminacije moći, i to kako znanstvene, tako i tehnološke, finansijske i vojne. To se odnosi na sve tipove moći: fizičke, simboličke i materijalne. Odnosi nadređenosti i podređenosti se ne mijenjaju već se produbljavaju na štetu podređenih, usprkos silnom rastu svjetskih proizvodnih snaga i fondova znanja.

Militarizacija proizvodnih snaga u svijetu raste, jer oružje kao roba kao da nema konkurencije u međunarodnim razmanskim odnosima. U 1987. godini od 1.200 milijardi dolara, izdvojeno je 10 odsto za fundamentalna istraživanja novih oružja ili 15 puta više nego što je u istoj godini izdvojeno za fundamentalna istraživanja novih sredstava za rad. Od ukupnog broja znanstvenih radnika u svijetu, 97 odsto živi i radi u industrijskim zemljama, a samo 3 odsto u zemljama u razvoju. Devet desetina znanstvenih radnika je angažirano za militarne potrebe. Za veći broj ljudi u svijetu rast svjetskih fondova znanja i znanstveno-tehnološka revolucija go-

tovo da ništa ne znače. Izdvajanja za naoružavanje rastu iz godine u godinu. Stvoreno je oružja za uništenje 50 milijardi ljudi, a svijet nije proizveo hrane ni za potrebe pet milijardi ljudi. Dvije velike sile (SAD i SSSR) raspolažu sa 95 odsto svjetskih nuklearnih potencijala. Monopol nadmoći raste. Sjever raspolaže s ukupnom moći u znanosti, tehnologiji, finansijama i vojnoj sili.

Od 1945. do 1986. godine u svijetu su bila 153 rata, u trajanju od 350 godina, sa pet miliona mrtvih. Na prostoru Latinske Amerike, Afrike i Azije dogodilo se 90 odsto svih sukoba i ratova. Ako ne bude prirodnih i društvenih kataklizmi, u 2000. godini od 5,6 milijardi ljudi, u zemljama u razvoju živeće oko 90 odsto. Izgleda da će nam budućnost biti ekstrapolacija sadašnjosti.

Područje političke filozofije integralne nesvrstanosti traži nove mislioce. Međunarodne odnose nije moguće s pravilnošću proučavati, pravilno poimati parcijalnim teorijskim, političkim, ekonomskim ili nekim drugim znanjem. Potrebna nam je sociologija međunarodnih odnosa, koja je također još nerazvijena. Ona je nužna za proučavanje strukture moći, porijekla i načina njene diseminacije. Za to nije dovoljna povijest međunarodnih odnosa jer se ona ograničava samo na sukobe, ratove i grupiranje država. Ona se nije bavila pravilnostima i nepravilnostima koje bi bile općevažne i općeprihvatljive za većinu naroda u svijetu. Zato nam je potreban sociološki metod analize i sinteze radi proučavanja tih procesa grupiranja i sukobljavanja, uvjetovane i neuvjetovane diobe moći pa i za uočavanje općih pravilnosti i zakonitosti koje bi omogućavale veću kooperativnost, suradnju i suglasnost dominiranih društava, pravednije međunarodne odnose, proces planetarne demokracije, pa i neovisnost država i naroda da donose odluke o svojoj sudbini.

Zalažem se da ovaj znanstveni skup više respektira stanje u svijetu putem sociološkog metoda analize i sinteze jer je društvo pojam i najuniverzalnija kategorija društvenih znanosti. Uvid u strukturu monopoliziranih tipova moći postaje nužan, jer su mnogi sukobi u svijetu uvjetovani diobom moći, prisvajачkim principom kao polugom dominacije i eksploatacije, pa i uspostavljanja odnosa nadređenosti i podređenosti. Neophodan je uvid u svjetsku strukturu moći sa povijesno-sociološkog, psihološkog i funkcionalnog (sistemskog) aspekta. Proces donošenja međunarodnih odluka jeste centar sociološke analize jer je problem odlučivanja — problem teorije odlučivanja, koja istražuje kako uska formalna struktura moći ma-

njeg broja zemalja na neformalan način odlučuje o sudbini svijeta (izvan Organizacije ujedinjenih nacija kao svjetskog parlamenta). Svaka država nastoji da suvereno donosi odluke i odbacuje monopol i moral prava jačeg. Između država postoji globalna strategija suprotstavljenih interesa. Ona sadrži ekonomsku, političku, pa i diplomatsku podstrategiju sukoba interesa, volja i ciljeva.

Ekonomski suverenitet svih, pa i nesvrstanih zemalja, jeste njihov stvarni suverenitet dok su politički i odbrambeni njegova prva i druga derivacija. Odatle se nameće pitanje odnosa stvarnog ekonomskog suvereniteta nesvrstanih zemalja naspram centara moći, kako u strategiji kapitalizma, tako i u strategiji državnog socijalizma. Zbog visokog stupnja ekonomske podređenosti nesvrstanih zemalja polugom dužničke doktrine, naročito od zapadne strategije imperijalizma privlačnost moći postaje za sve veći broj zemalja dužničkog industrijalizma kobna, posebno sa aspekta njihove neovisnosti i sigurnosti.

U 1963. godini dug zemalja u razvoju iznosio je 34 milijarde dolara bez kamate, a u 1986. i 1987. preko 1200 milijardi, bez kamate. Strategija imperijalizma ima projekciju i prospekciju dužničke doktrine i do 2010. godine koja je nepovoljna za neovisnost nesvrstanih i zemalja u razvoju pa i nekih socijalističkih zemalja. Do 1990. godine centri moći zapadne strategije imaju projekciju dužničke doktrine koja će zemljama dužničkog industrijalizma dati na raspolaganje oko 1400 milijardi dolara bez kamata, 2000. godine oko 2400 milijardi dolara bez kamata a 2010. godine oko 3000 milijardi dolara bez kamata. Nevojni oblici ugrožavanja neovisnosti i sigurnosti nesvrstanih zemalja opasniji su od vojnih, bez obzira na njihovu selektivnu upotrebu prema pojedinim društvima i regionima. Među nevojnim oblicima podređivanja dominiranih društava dužnička doktrina je siguran instrument. Uvjetovana dioba i privlačnost moći postaje veliko iskušenje slobode za veći broj dominiranih zemalja u svijetu. U sintetičkom iskazu moglo bi se reći da slobode na dug nema. Sloboda poskupljuje, a cijena neovisnosti i sigurnosti zasigurno raste. Ona se povećava gotovo za svaku zemlju i društvo zbog rasta mastadonta profita i sile, usprkos uzvicima o slobodi i demokraciji u svijetu.

Globalni modeli razvoja, opstajanje svijeta, ne respektiraju u potrebnoj mjeri egzistencijalne probleme nesvrstanih i zemalja u razvoju. Dominirajući način proizvodnje u svijetu jeste kapitalistički, a osnovni proizvodni i društveni odnos koji karakterizira

civilizacijsku stvarnost jeste hijerarhijski odnos i oligocentrični sistem vrijednosti. Hijerarhijsko raspoređivanje moći teče po kriterijima centara moći putem međunarodnih konvencija koje diktiraju moćni. To ukazuje da se proces kolonizacije međuljudskih i međunarodnih odnosa nesmetano odvija u pravcu kolonizacije društvenih oblika života i rada.

Svemirske tehnologije su nova dimenzija i poluga ograničavanja suvereniteta dominiranih društava. To upućuje na to da su opasnosti od novih oblika, metoda i sredstava kolonizacije suptilniji i opasniji od onih koji su bili utemeljeni na klasičnim industrijskim tehnologijama. Te procese podržava znanost najamništva, znanstvenici najamnici, jer su u savezu sa centrima moći otuđeni od potrebe za slobodom, humanizmom i demokracijom. Ambivalentnost znanosti se povećava, raste njena zloupotreba i ona postaje više instrumenat sile nego demokracije. Povijesno strpljenje nesvrstanih i zemalja u razvoju, kao i svih dominiranih društava u svijetu je na kraju. Za veći broj zemalja koji žive već dugo u agoniji bolje rešenje bi bilo kataklizma nego agonija bez kataklizme. Svijet već odavno čeka rasplet ovog stanja.

Apeliram na svijest znanstvenika nesvrstanih zemalja da se unaprijedi etika znanosti, pojam o slobodi, da se traži novo znanje i predstava o svijetu u smislu ispravnijeg poimanja svijeta našoj svijesti. Apeliram na unapređenje političke filozofije integralne nesvrstanih i pravilniju upotrebu znanosti. Potreban nam je novi način mišljenja, novo paradigmatičko opredjeljenje znanosti i brže oslobađanje od paradigmi građanske znanosti, jer je pozitivna znanost slomila ličnost i počiva na afirmaciji pojave, traži njenu afirmaciju, a ne interakciju sa onim što jeste. Moramo se suprotstaviti procesu monopolizacije znanstvene i tehnološke moći jer je to rezultat ukupne civilizacijske produkcije. Svijet moramo drukčije poimati da bi u njemu otkrili nove mogućnosti i prostor za alternativu integralne nesvrstanih, za međunarodni radnički i komunistički pokret.

Znanosti o slobodi nemamo, još manje uputstvo za slobodu. Sloboda nije data, ona je zadata. Izlaz je u međunarodnoj suradnji naprednih snaga u svijetu, jer je ona nužna za potreban stupanj suglasnosti među ljudima, narodima i državama. Suglasnost je najveći civilizacijski izum. Nema pravednosti među nejednako moćnima jer je moć odnos u nejednakim okolnostima. Ove nejednakosti se produbljavaju usprkos sve većem broju deklaracija i rezolucija

o slobodi i demokraciji. Hipokrizija u međunarodnom radničkom i komunističkom pokretu, u pokretu nesvrstavanja, pa i unutar emancipacijskih pokreta je očita i prepoznatljiva. Tko je subjekt mijenjanja međunarodnih odnosa, postojeće političke, ekonomske i pravne slike svijeta? Tko je subjekt filozofije budućnosti na svjetskom planu?

Zalažem se za afirmaciju Organizacije ujedinjenih nacija i njenih agencija kao mehanizma svjetskog parlamenta, jer se sada rešenja traže često izvan Organizacije ujedinjenih nacija. Velike sile na neformalan način interveniraju u reguliranju i rješavanju regionalnih i svjetskih konflikata stvarajući nove pretenzije za širenje svog programa. Optužbe Organizaciji ujedinjenih nacija za sterilnost ne mogu se prihvatiti kao izgovor da se ona lako zaobilazi. Planetarni problemi se moraju rješavati u okviru Organizacije ujedinjenih nacija jer je sociološka entropija u svijetu u porastu, a velike sile je samo prividno rješavaju.

Kolonijalizam nije pitanje prošlosti. Ono što se događa u svijetu ukazuje da će toga biti i u budućnosti sa novim i sve suptilnijim oblicima i metodima dominacije i manifestacije vojne sile i drugih tipova moći.

Raspravljajući o strategiji neovisnosti i sigurnosti nesvrstanih i zemalja u razvoju našu raspravu treba usmjeriti u pravcu drugačijeg poimanja ove paradigme čije se značenje pomjera od vojne sociologije, vojne sile i vojne strategije u pravcu opće sociologije, sociologije međunarodnih odnosa, sociologije društava u kontekstu strategije globalnog razvoja i opstojnosti. Može se i ostvariti nuklearno razoružanje, a da se u odnosima nadređenosti i podređenosti u svijetu gotovo ništa ne pomijeri. To je objektivna opasnost za budućnost svijeta, za budućnost nesvrstanih i zemalja u razvoju. Potreban nam je viši nivo brige za opstojnost u slobodi, o autentičnoj budućnosti, pa i viši nivo zajedničke brige o budućnosti u slobodi. To je iskustvo svijesti jugoslovenskog društva, to je svijest našega iskustva koje prenosimo svima u budućnost.